

Igor Vuksanović: Hladen tuš za kreditorejmalce v švicarskih frankih, Pravna praksa, 2018, št. 47, str. 13-14.

Prejšnji članek

Članek 6 od 35

Naslednji članek

BANČNIŠTVO

Hladen tuš za kreditorejmalce v švicarskih frankih

Vrhovno sodišče je javnost seznanilo s pomembno odločitvijo v sporu med banko in kreditorejmalci v švicarskih frankih (sodba in sklep št. II Ips 195/2018, z dne 25. oktobra 2018, s katerima sta potrjena sodba in sklep Višjega sodišča v Ljubljani, št. II Cp 1977/2017, z dne 1. marca 2018). Poenostavljeno in skraćeno lahko to odločitev označimo kot zavrnitev zahtevka kreditorejmalcev na ugotovitev ničnosti dveh pogodb o deviznem kreditu in sporazuma o zavarovanju terjatve v obliki notarskega zapisa ter na izbris domnevno neveljavne vknjižbe hipoteke banke na nepremičninah kreditorejmalcev. Pogodbe so predvidevale, da se anuiteta plačuje v frankih; če pa kreditorejmalce na računu vsakokrat ni zagotovil kritja v frankih, je banka posegla po njegovih evrskih sredstvih, ki jih je preračunala v franke po tečaju na dan bremenitve računa. Taka pogodbeno ureditev je breme kasnejše visoke rasti vrednosti franka v celoti prenesla na stranko.

Sodba Vrhovnega sodišča je triindvajset strani dolg dokument, sestavljen z impresivno elokventnostjo in skrbnostjo. Na vsak način jo je treba spoštovati kot vrhunski izdelek pravne obrti. To pa ne pomeni, da ni mogoče izraziti nekaj pomislekov o nekaterih njenih ključnih tezah.

Za tematiko valutnih klavzul v pogodbah o deviznem kreditu so pomembne zlasti tri odločbe Sodišča Evropske unije (SEU): sodba v zadevi *Kasler*, št. C-26/13, z dne 30. aprila 2014, sodba v zadevi *Andriciuc*, št. C-186/16, z dne 20. septembra 2017 in sklep v zadevi *ERSTE Bank Hungary Zrt/Orsolya Czako*, št. C-126/17, z dne 22. februarja 2018.

Zgoščeno lahko povzamemo glavna sporočila teh odločb, ki se nanašajo na povprečnega, normalno obveščenelega in preudarnega potrošnika:

a) valutna klavzula ¹ je v okoliščinah primera lahko glavni predmet pogodbe, ki ga Direktiva Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah (Direktiva) ² šteje za nedovoljenega le, če je nejasen oziroma nerazumljiv;

b) zahteva po jasnosti in razumljivosti valutne klavzule, upošteva tudi okoliščine sklepanja pogodbe, ³ presega slovnično razumljivost in implicira zmožnost dejanskega potrošnikovega celostnega vsebinskega razumevanja bistvenih ekonomskih posledic delovanja valutne klavzule v zvezi z drugimi določbami pogodbe, tako da lahko potrošnik oceni ekonomske posledice pogodbe, zlasti celotne stroške kredita;

c) menjalni tečaji in načini izračuna različnih pogodbenih zneskov ⁴ morajo biti pregledno predstavljeni;

č) potrošnik mora biti seznanjen ne le z možnostjo zvišanja ali znižanja vrednosti tuje valute (to ne zadošča!), pač pa mora biti sposoben oceniti potencialno znatne ekonomske posledice tega dejstva za njegove obveznosti; ⁵

d) če kreditna pogodba po črtanju valutne klavzule ne more več obstajati, je dopustno, da nacionalno pravo njeno ničnost sanira z dispozitivno nacionalno določbo, ⁶ vendar po drugi strani pravo EU tudi ne prepoveduje posledice neveljavnosti celotne kreditne pogodbe; ⁷

e) informacije, dane pred sklenitvijo pogodbe o pogodbenih pogojih, so za potrošnika bistvene, saj se na njihovi podlagi odloči, ali se želi s predlaganimi pogoji zavezati;

f) tako je treba presojo nepoštenosti pogodbenega pogoja opraviti glede na trenutek, ko je bila kreditna pogodba sklenjena, pri čemer je treba upoštevati vse okoliščine, ki bi jih banka lahko poznala v navedenem trenutku ⁸ in ki bi lahko vplivale na poznejše izvajanje pogodbe.

Ključno je, da se ob upoštevanju strokovnega znanja in izkušenj banke in stranke preveri, ali je bila v trenutku sklenitve kreditna pogodba obremenjena z znatnim neravnotežjem med strankama glede razumevanja tveganj za potrošnika, ki so povezana s sklenitvijo posojila v tuji valuti in ki so posledica tečajnih sprememb.

Bistveno sporočilo SEU (*Andriciuc*) je: **banka mora kreditorejmalcu posredovati vse informacije, ki morajo zadostovati za sprejetje poučenih in preudarnih odločitev!** Pomembno je tudi, da je SEU v isti sodbi posebej opozorilo na priporočilo Evropskega odbora za sistemska tveganja CERS/2011/1 z dne 21. septembra 2011, da morajo finančne ustanove kreditorejmalcem posredovati vsaj informacijo, kako bi na obroke za odplačilo posojila vplivala zelo velika deprecijacija zakonitega plačilnega sredstva države članice, kjer ima kreditorejmalce stalno prebivališče, in povečanje tujih obrestnih mer.

Lahko povzamemo, da so valutne klavzule po Direktivi nedovoljene in "niso zavezujoče" za potrošnika (po Zakonu o varstvu potrošnikov (ZVPot) ⁹ pa so nične), če:

a) niso jasne in razumljive ter

b) v nasprotju z zahtevo dobre vere v škodo potrošnika povzročajo znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih strank.

AVTOR

Igor Vuksanović

univ. dipl. pravnik,
svetovalec na Ustavnem sodišču RS

Stališča avtorja v tem prispevku niso nujno tudi stališča organa, pri katerem je zaposlen.
Avtor nikoli ni imel in nima posojila v švicarskih frankih.

PUBLIKACIJA

Pravna praksa
letnik 2018, številka 47,
stran 13-14
GV Založba
6. 12. 2018

OPOMBE

¹ Torej pogodbeno določba kreditne pogodbe, iz katere praviloma izhaja, kako se pogodbeno obveznost, določena ali indeksirana v tuji valuti, preračunava v valuto kreditorejmalca (torej valuto države njegovega prebivališča, v kateri praviloma prejema prihodek). Valutne klavzule so lahko različne: na Madžarskem se npr. fiksno določa znesek, ki ga kreditorejmalce potrebuje v forintih in ga bo tako črpal, znesek v frankih pa je v pogodbi določen le indikativno, saj bo končni preračun v franke opravljen šele ob črpanju kredita.

² UL L 95 z dne 21. aprila 1993, str. 29-34.

³ Oglasi in informacije, ki jih je banka predložila v okviru pogajanj za kreditno pogodbo, itd.

⁴ Mislim predvsem na zneske črpanja in zneske plačila.

⁵ Banka mora kreditorejmalca posebej opozoriti, da prevzema tečajno tveganje, ki ga bo ob devalvaciji valute, v kateri prejema dohodek, morda težko nosil. Navesti mora mogoče spremembe menjalnih tečajev in tveganja v zvezi s sklenitvijo posojila v tuji valuti, ko kreditorejmalce dohodkov ne prejema v tej valuti.

⁶ V izogib takojšnji kondicijski dolžnosti potrošnika.

⁷ Navsezadnje se lahko potrošnika rešuje skozi prilagojena kondicijska pravila domačega prava.

⁸ Npr. velika verjetnost premikov deviznega tečaja.

⁹ Ur. l. RS, št. 20/98 in nasl.

Problematični elementi odločbe

Vrhovno sodišče je (s sklicevanjem na sklep, št. II Ips 201/2017, z dne 7. maja 2018) začrtalo glavna materialnopravna izhodišča za presojo ničnosti kreditnih pogodb. Tega dela sodbe ne bom podrobneje povzemal, saj Vrhovno sodišče pri tem zvesto sledi zgoraj predstavljenim stališčem SEU. Nekaj težav vidim pri izpeljavi teh izhodišč v konkretnem primeru.

Vrhovno sodišče navede, da je treba po ugotovitvi kršitve pojasnilne dolžnosti (nejasna valutna klavzula) presojati nepoštenost navedene klavzule v smislu neobstoja dobre vere banke ter obstoja morebitnega znatnega neravnotežja med pravicami in obveznostmi strank. Šele ugotovitev o nepoštenosti naj bi posledično pomenila celotno ali delno ničnost kreditne pogodbe.

Tu je moj pomislek, da Vrhovno sodišče (sicer kot *obiter dictum*) nekoliko zavajajoče zapiše, da ničnost ni posledica kršitve pojasnilne dolžnosti, če ni nepoštenosti, ker "slaba vera banke ali obstoj znatnega neravnotežja med pravicami in obveznostmi strank nista izkazana". Vendar taka ubeseditvev nakazuje, da Direktiva zahteva nekakšno ugotavljanje subjektivne slabovernosti (želje okoristiti se, škoditi) na strani banke oziroma njenih uslužbencev. Direktiva potrošniku ne nalaga tako zelo težkega bremena; sodišče mora valutno klavzulo šteti za nedopustno, če "v nasprotju z zahtevo dobre vere v škodo potrošnika povzroči znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih strank". Tu je odsotnost dobre vere docela objektiviziran element - če je v škodo potrošnika valutna klavzula povzročila znatno neravnotežje pogodbenih položajev, je to (objektivno) takoj že v neskladju z zahtevo dobre vere pri poslovanju s potrošniki. In do ugotovitve neravnotežja bo v primeru nejasnih valutnih klavzul, ki razumnemu potrošniku onemogočajo predvideti potencialno katastrofalne spremembe njegovih mesečnih obveznosti, prišlo dokaj hitro. SEU v 39. in 72. točki sodbe v zadevi *Kasler* poudarja, da sistem varstva, ki je vzpostavljen z Direktivo, temelji na zamisli, da je potrošnik v razmerju do prodajalca ali ponudnika v podrejenem položaju glede pogajalske sposobnosti in ravni obveščeniosti, zaradi česar pristopi k pogojem, ki jih je predhodno sestavil prodajalec ali ponudnik in na vsebino katerih ne more vplivati

Poleg tega kritiziram oceno Vrhovnega sodišča, da je v okoliščinah primera banka izpolnila svojo pojasnilno dolžnost, čeprav tožniki niso prejeli več (tako pisno kot grafično predstavljenih) simulacij gibanja anuitet v primeru različnih scenarijev gibanja tečaja frank/evro. Prejeli so le zgodovinske podatke o gibanju tečaja frank/evro, ki pa so ostali "abstraktni" in brez jasne ponazoritve vpliva prav na konkretno prihodnjo obveznost kreditojemalcev. Ne gre zgolj za enega od poljubnih načinov informiranja, pač pa za edini celostni način izpolnitve pojasnilne dolžnosti. Ne zato, ker bi bilo to kje izrecno predpisano, pač pa zato, ker si povprečen potrošnik drugače ne more predstavljati obsega in narave mogočih tveganj. Posebej opozarjam na morebitno posledico gibanja tečaja tuje valute, da potrošnik po določenem obdobju odplačevanja kredita sicer zniža glavnico v frankih, v evrih pa dolguje več kot na začetku. To je tako antiintuitivno, da banka po moje izpolni pojasnilno dolžnost le, če potrošnika na to posebej opozori (česar v konkretnem primeru ni storila).

To me pripelje do zadnjega pomisleka o sodbi Vrhovnega sodišča, ki je zavrnilo uporabnost zgoraj omenjenega priporočila Evropskega odbora za sistemska tveganja CERS/2011/1 z dne 21. septembra 2011, češ da ga ni mogoče retroaktivno uporabiti na kreditne pogodbe iz leta 2008. Vendar navedenega priporočila ni treba (se ga ne sme) razumeti kot zavezujoč akt, ki od dneva svoje objave naprej (in seveda ne za nazaj) rigidno usmerja ravnanje bank. VS samo pove, da gre za mehak, nezavezujoč akt. Zame to pomeni, da ga lahko razumemo zgolj kot legitimno (tudi prepričljivo) mnenje, kako (tudi v preteklih primerih) razlagati splošni pojem pojasnilne dolžnosti banke, ki pa je seveda v pravnem redu leta 2008 že obstajal.

Dodaj novo opombo...

Javna opomba

Shrani